

Национална научна конференция “Руският литературен канон – XVIII-XXI век”

На 4 декември 2003 г. в Института за литература (БАН) се проведе национална научна конференция “Руският литературен канон – XVIII-XXI век”. Проявата е заключителна част от работата върху тригодишен изследователски проект (“Руският повествователен канон”) на секция “Руска литература”, ръководен от ст.н.с. II ст. Христо Манолакев.

След кратко въстъпително слово Христо Манолакев даде думата на ръководителя на секция “Руска литература” проф. д.ф.н. Стоян Илиев. В доклад на тема “А.Ф.Лосев и Вл.Соловьев” проф. Илиев сподели впечатления от личните си срещи с Алексей Лосев, както и малкоизвестни обстоятелства около издателската съдба на очерка му за Вл.Соловьев (1983) в СССР и България (в периода 1983-1989). Той посочи съществено-общото във философията на “учител” (Соловьев) и “ученик” (Лосев): интелектуалният патос за изграждане на система на “цялостното знание” и изповядването на философията като професионално и интимно дело.

Ст.н.с. II ст. Радослава Илчева (БАН) проследи функционирането на името “Евгений” в два централни текста на А.С.Пушкин, романа в стихове “Евгений Онегин” и поемата “Медният конник”, в светлината на битовия и литературния узус от XVIII-началото на XIX в. и на семантиката на произведенията. Тя постави въпроса за наличието на “антропонимичен дискурс” в художествения текст, определян от мрежа от критерии в авторския избор на име на персонажа и обхващащ всички имена (а не само очевидно-“значещите”).

Доц. Николай Нейчев (ПУ) изтълкува двата типа драматургия, изграждащи “Борис Годунов” и “Малките трагедии” на Пушкин и извеждащи на сцената видима статика и, съответно, динамика, в светлината на авторската историософия. Нейчев разгледа дадените текстове като съзнателно моделиращи два типа отношение между “профанна” и Свещена история, два типа себепоставяне на човека в тях, както и историческото битие на два културни кръга – православния и западно-европейския.

Росица Колева (докторант, ШУ) разгледа мястото на книгата, вестника и рекламата (текст и вещен артефакт) като ценност в произведенията (публицистични и художествени) и литературния бит на Н.В.Гогол. Колева се отгласна от възгледа за остойносттаващата сила на “четящия човек” във фикционалните светове; за да “прочете” Гогол, потърси идеологическия и художествен контекст на романтизма и пост-модернизма – в генетичен и в съпоставителен план.

Доц. Дечка Чавдарова (ШУ) се спря на евристичността на различни литературоведски програми и парадигми с оглед на предлагана “реабилитация” на “демитологизирано” литературно-историческо клише, каквото е “натуралната школа” (обозначава явление в руската литература от втората четвърт на XIX в.).

Докладът предизвика оживена дискусия върху “(де)митологизациите” в писането на история на литературата, дейно участие взеха Людмил Димитров (СУ), Д.Ч. и Хр.М. Обърнато бе внимание на аналогично обсъждане, проведено се наскоро в руската специализирана периодика, на специфичната въввлеченост на дисциплината в преподаването на литературата като родна и като чужда.

Ст.н.с. II ст. Христо Манолакев проследи пътя на Свидригайлов от романа на Ф.М.Достоевски “Престъпление и наказание” към самоубийството в диалог с идеята за

две сюжетни линии в романа и в контекста на “мъжкото” самоубийство в руската литература от XIX в. Актуалните в “линията на Свидригайлов” актове на житейски избор имат значението на “парадигма” за осъществяването на “линията на Разколников” (изведена на преден план в романа). Докладващият се запита: защо Свидригайлов търси официални свидетели на последната си постъпка?

Гл. ас. д-р Людмил Димитров постави въпроса защо съвременната руска литература разчита предимно на изразните възможности на криминалния жанр. Той потърси отговора в перспективата на отсъствието в руската литература от XIX-XX в. на “класическа любовна история”. “Кримката”, според Димитров, замества и самоанализа в съвременната руска литература; тя е също и успешен, и по същество пазарен продукт.

Йордан Люцканов (докторант, БАН) помести стихосбирката на Н.С.Гумилъв “Шатра” в историята и типологията на “паломничеството” в руската литература. Той постави въпроса за адекватността на наличната в произведението възприемчивост към типове художествени форми спрямо една изкуствоведска “революция” от епохата на модернизма (на П.Флоренски), както и за преодоляването на “ориентализма”.

Петър Трендафилов (докторант, ШУ) разгледа взаимодействието между “историческо” и “митологическо” време, между “персонализъм” и “есенциализъм” в осмислянето на историята в прозаичните и лиро-епични произведения на В.В.Хлебников. Докладващият се спря на някои идеологически моменти в историософската система на поета (типологичната близост, а вероятно и “генетичното” предхождане спрямо “евразийството” и “космизма”), както и на моменти от поетиката.

Ст.н.с. II ст. Радостин Русев се запита какво става с героя на съвременната руска литература – и нему ли предстои да умре (подобно на автора)? Русев отбеляза етапи в изменението му, проследявано в параметрите на съществуване като конструктор на езика - и на битиен център на художественото виждане. Русев посочи постепенно връщане към теми от реалистичното и модернистично изкуство (за “малкия човек” и др.), надмогване на деструктивизма, търсене от героя на собствена идентичност, пък макар и покояща се на разпокъсано съзнание.

Конференцията продължи с подновяване на дискусиата, предизвикана от изложението на Дечка Чавдарова. Участие взеха Д.Ч., Л.Д., Хр.М., Ст.Ил., доц. Ирина Захариева (СУ; от гостите). Прозвучаха следните тези и въпроси: “Най-лесно се пише за литературна история тезисно”; “Има ли пост-модернизъм без класически канон?”; “Канонични в *българската* литература са старобългарският период и Възраждането”; “Едни и същи ли са читателите на “сериозна” и “несериозна” литература (ако е правомерно разграничението)?” и др. Постигнато бе съгласие за провеждане на конференция на примерна тема “Митологизации и демитологизации в руската литература”.

Йордан Люцканов